

חומר אשר ניתן להם יגר הרע ותחיה חסותו, וכאשר הוא מתגבר על עם הירב הרע ומקיים מצותיו ית', כיה גורמים ששועים רבים לנורא ית'.

ובזה יתבאר החמישים דחמלה אמרו נעשה לכה, והיינו שיעשו ויקיימו מה שמצוה להם, ודי כזה שמתגברים על ירבה מלעבור פי ה' ולקיים מצותיו. אך אחרי כן כאשר קראו לפניהם כבר הכרת, על ידי זה נמלכז לכם בקרבם כהסך והסתוקות רב לדיוף אחרי מצותיו ית' ואמרו נעשה ונשמע, כלומר נעשה לטוב, ואין די בזה, אלא גם ונשמע, דמגיס אנו לשמוע שיליה לנו עוד מצות לקיימם.

וזרו גם כונתו תרם וזל שיהיה בה קול ואמרה זו נלה כו זה לפני, זו זה היינו שיהיו נקראים צדיקת צדק השפטים ומסתוקים ומחפשים לקיים מצות ה' ולטוב ית', כצדקת צדק האזנים השפטים לעשות לטוב אביהם שמתה וטוב לב, אשר צדיקה זו היא מדרגת התלמידים שמתחשין כיה הכרת כנ"ל, והנה בני ישראל נחזו כיה מלנים טובים, וגורמים כיה השועים וששועים לנורא ית'ם יתעלה.

ועל פי זה נכלל לנאר גם הא דמחא כמדגש ומחא נקדוד ריש מחתו כמחמרו ישראל נעשה ונשמע, מיד אמר להם וקחו לי כדומה, והוא מלא, ולכנ"ל יתחא, דכיון שרלה הקב"ה את השוקוקתם ודלנים לעשות לטוב קוים

כדומה י' ה' יעזרו לעבדו כדומה ודלנו שלם ולעשות לטוב של מקום כדומה ורלה עילאה.

כדומה מושק מחד, וידיך להבין הלא עיקר קוים הדבר הוא חללים הדבר, ומה הוא המעלה אם המנוח רחב והוא אנו יכול לנורא לתכליתו. אמנם זהו כיון דוד התנך ע"ה כפסוק שלחמרו מה להבני חורבן כל היום הוא שחשו, ואם כן גדול השוקונו אל המלכות הוא גם כן עיקר המנוח ותכליתו.

ובזה יתבאר הסביל בין צדים לעבדים. דענין הכן הוא שאובז את אביו ועשה לטוב ופקדוהו ומשק ומסתוקת ממיד לעשות לטוב, דמכיר הוא בעוהו אביו אשר גידלו וחיכו ולכן מחפס ומקפס ממיד לעשות לטוב, וענין עבד הוא, דאין הכי נמי שערטה לטוב אדונו מה שמצוהו, אבל אינו מושק ומחלוה ממיד לחפס לעשות לטוב, וכן את פקדוהו שומה, ולכן אמרו וז"ל דכיון שערשן לטוב של מקום, והיינו שמושקין ומסתוקין ממיד לעשות לטוב ית', אי נקראים צדים, ועומן שאין עשית לטוב של מקום, והיינו שאין מושקין ומסתוקים לעשות לטוב וכן מקיימים את המצות הכללים לידם, אי קרובים עבדים.

ודנה ידוע שהתלמידים מושקים ומסתוקים ממיד לעשות לטוב בוראם, כי הרי אין להם כדומה לעשות רע ח"ו, וכל כדומה הוא רק לעשות טוב ולקיים לטוב בוראם ככל עת, ואם אין להם כזה לעשות לטוב ית' אי הם נעלים ממלכותם. מה שאין כן האדם, שכונת כדומה בעולם הספל היה כדי שיקבל הבורא ית' נחם ומעטו מקרוב

והנמים לשמוע כקול דברו ומצותיו, ומנוח גוררת מצוה, לכן נמן להם אז מנוח עשית המתקן וכליו ועבודתו, ומטו על וקפו לי

ועוד מי שגילה זו זה למלכדים הוא נלה כו זה גם לפני ישראל.

ודענין הוא, דאמרו וז"ל (כ"ב י') דכיון שיראל עשין לטוב של מקום קריון צדים ועומן שאין עשית לטוב של מקום קריון עבדים, ולכאורה קשה, דעבד נקרא העושה לטוב אדונו, ואם אינו עושה לטוב צדק הוא עבדו, ואדרבה צדיקת כן הוא דאף אם לעצמים אינו עושה לטוב אביו עם כל זה נקרא כן.

אך הענין הוא, דעבד דהעובד הטי"ח כדומה ללב שלם ובשלמות הדעת, אי ויקיים מצות ה', וידוץ אחרים לעשות ויחזו פירות אמנם וז"ל (למס ג' ס') מצוה גוררת מצוה, כלומר שכל ידי עשית מצוה אחת מתלכז לנו בקרבו ומסתוקת שידונו לו עוד מצוה לקיימם. ולכן אמרו וז"ל (בבב"ב ג') משב להם לעשות מצוה ומחם ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כלילי עשאה, והיינו כיון דתלכז דעבדו ומתחבטו לעשות המנוח ללב שלם כדומה ויהסתוקות, ולא נחמר לו רק העשיה, ולכן נחשבת לו כלילי עשאה, וחי שאינו עובד הטי"ח כדומה זו ואינו מסתוקת ומשק למצותיו ית' לאמר מתי יבא לידו ולקיימנה, וכן את המצוה הכללה לידו מקיימה, הרי הוא כדומה מצוה וטובה.

ובזה חסר לפרש מאמר דוד המלך ע"ה (הלאה ק"ט טו) לכל חמלה ולחיי קו

אך אמרו וז"ל (למס פ"א ה"ח טו) על שלום דברים העולם קיים על דיון ועל חלמה ועל האלים, שאלמר (הכ"ה ט' טו) חמת ובלים שפטו בשערות, והנה בלגון הסקוק כדומה עם מוסרם דהוא לטוב צויו.

ואמשיך לומר כזה כונת המדרש, כשעושה להם מצוה אחת היינו מה שמצוהו על חלמה וכה למלך אחד, וכשעושה עוד מצוה אחת היינו שלם וכה עוד למלך אחד, וכשעושה מצוה הרבה היינו דיון, כי כצדקת הדברים יש כזה מצוה הרבה (וכן המדרש), אי נחון לו הקב"ה חלו מחמתו.

ודענין, כי אמרו וז"ל (בב"ב ג') כל דיון דיון לחמתו כלילי נעשה שוקף להקב"ה כשעשה בראשיתו, לוח נלה לו חלו מחמתו כנגד חלקו השמותות, ולוח אמרו וז"ל גם (הה"ח ו') כי דיון דיון לחמתו לחמתו משה כשהו ישראל, והיינו גם כן כיו"ל כי נלה לו חלו מחמתו, וזה הוא צדיקת השראה שיהיה כדלן.

כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (ה"ו טו). יש להבין הא דמקודם אמרו רק כל אשר דבר ה' נעשה (לפי פסוק ג'), ואחר כך מוסרנו לומר נעשה ונשמע, גם יש להבין הא דמחא כנתי' (שם ט"ה) איך ללעזר כשעה שיקדשו ישראל נעשה לשמע, יתמה נח קול ואמרה לכן מי נלה לפני ה' זה שגמלה הסוד שמתקין בו, ויש להבין מה שחשבונו כיה שערט זה יתמה כזה קול.